

politiet, jf. Poul Andersen, a.st., side 621, Alf Ross, a.st., side 634, og Max Sørensen, a.st., side 364. Se tillige Henrik Zahle, a.st., side 254 ff, der giver udtryk for, at kravet om, at lovgivningen skal disponeres således, at den judicielle kompetence skal være hovedreglen, og at undtagelse fra hovedreglen skal have hjemmel i lov, næppe har fået den praktiske betydning, som man skulle have ventet.

1.3. Forarbejderne til retsplejeloven.

De gældende regler om ransagning og besigtigelse findes i retsplejelovens kapitel 73 og 75 a (betænkningens bilag 7).

Bestemmelserne er i det væsentlige uændrede siden retsplejelovens gennemførelse ved lov nr. 90 af 11. april 1916, der trådte i kraft den 1. oktober 1919.

1916-retsplejelovens regler bygger på to udkast, som blev udarbejdet af henholdsvis proceskommissionen af 1868 (den 1. proceskommission) og proceskommissionen af 1892 (den 2. proceskommission).

1. proceskommission.

Den 1. proceskommissions udkast til lov om strafferetspleje er gengivet i Rigsdagstidende 1880-81, tillæg A, sp. 3685 ff. Fremlæggelse og forhandlinger findes samme sted, Forhandlingerne, sp. 1227 og 2117.

Andet afsnit i lovudkastet (sp. 3733 ff) handler "Om Midlerne til opnaaelse af Straffesagers Formaal".

Området for anvendelsen af de i afsnittet indeholdte regler om bl.a. ransagning og besigtigelse afgrænses i to indledende bestemmelser, som lyder således:

"§ 110.

Forsaavidt de i dette Afsnit omhandlede Midler til

Opnaaelse af Straffesagers Formaal gaa ud paa at paa-lægge en Pligt til at handle eller til at taale Indskrænking i Rettigheder, kunne de kun bringes til Anvendelse, naar der efter de foreliggende Omstændigheder er Grund til at formode, at en Forbrydelse er begaaet. løvrigt blive de særlige Betingelser, som angives ved de enkelte Midler, at paaagte.

§ 111.

De i dette Afsnit givne Regler finde Anvendelse paa ethvert Trin af Straffesagen, forsaavidt ikke enten Forholdets Natur eller særlige Bestemmelser udelukke det.

Forsaavidt der udenfor Strafferetsplejen er Hjemmel for Anvendelsen af lignende Forholdsregler, saasom Ransagning eller Anholdelse, for andre offentlige Formaaals Skyld, berøres de derom gjældende Regler ikke af denne Lov."

I bemærkningerne til de to fælles indledningsbestemmelser hedder det:

"Den første af disse fastsætter den i Forholdets Natur grundede almindelige Betingelse for anvendelsen af et hvilket som helst Middel til Opnaaelse af en Straffesags Formaal, der gaar ud paa at paalægge Borgere en Pligt til at handle (f.Ex. Vidnepligten) eller til at taale Indgreb i Rettigheder (f.Ex. Ransagning), nemlig at der efter de foreliggende Omstændigheder er Grund til at formode, at en Forbrydelse er begaaet. Det vilde være en aabenbar Misbrug nogensinde at bringe dem til Anvendelse for at efterspore, om en Forbrydelse, som der ingen Formodning er for ifølge foreliggende Oplysninger, er begaaet. At indrømme Ret hertil vilde være at bortrydde enhver Sikkerhed for Borgernes Rettigheder ligeoverfor den offentlige Magt, aabne Dørene for det utaaleligste og vilkaarligste Spioneri i den private Retssfære, under Skin af Vidnepligt, hjemle Angiverpligt o.s.fr., jfr. navnlig med Hensyn til denne Betingelse for **Vidnepligten** Forhandlingerne paa den femte tyske **Juristforsamling** i 1864."

Særligt vedrørende § 111 anføres det bl.a.:

"Bestemmelsen i § 111, 2det Stykke er i og for sig selvfølgelig og kunde derfor ansees som overflødig. Dens Optagelse har nærmest sin Grund heri, at en Mis-kjendelse af de heromhandlede Bestemmelser naturlige Omraade ofte ligger nær, og at en Sammenblanding jævnlig har fundet og finder Sted. Ogsaa maa det mærkes, at de grundlovmæssige Bestemmelser om Husundersøgelse m.v. ikke alene sigte til disse forholdsregler i Strafferetsplejen, og at der ogsaa heri ligger

nogen Opfordring til udtrykkelig at udtale, at denne lov ikke har et ligesaa udstrakt Omraade ... De Ransagninger, der hjemles for fiskale Øjemed eller for almindelige Politiojemed (offentlig Orden, visse Næringsveje, Sundhedspoliti o.s.v.) vedkomme ikke Strafferetsplejen. Disse Ransagninger ere led i en offentlig Kontrol, som vilde være nødvendig, selv om Lovovertrædelsen ikke var eller er strafbar, eller om Straf i det konkrete Tilfælde ikke er forskyldt; ... De herom gjældende Bestemmelser blive altsaa bestaaende uanfægtede af nærværende Lov. Forsaavidt der maatte være Trang til og Mulighed for at give almindelige Regler om Betingelserne og Formerne for Slige Midlers anvendelse for andre offentlige Øjemeds Skyld end Strafferetsplejen, vilde Stedet ikke være i denne Lov; ..."

Kapitel I i andet afsnit handler "Om Adgang til synlige Bevismidler". Reglerne om ransagning efter synlige bevismidler findes i starten af dette kapitel i §§ 112-119.

I bemærkningerne til kapitlet afgrænses ransagning som "Spørgsmaal ..., som medfører Indgreb i Borgernes private Livs Fred (Hus, Gjemmer, Person, Papirer), og som netop derfor udkræver Tilstedeværelsen af visse materielle Betingelser til sin Retfærdiggørelse og Iagttagelsen af visse Regler med Hensyn til Beslutningen og dens Fortsættelse. "

Der sondres mellem ransagning som "en exekutiv Forholdsregel for at iværksætte Besiddelsestagelsen af en bestemt Ting, som den, mod hvem Forholdsreglen er rettet, besidder, men vægrer sig ved at udlevere" (lovudkastets § 114) og ransagning med henblik på "at efterspore, om og hvad der maatte findes hos den Paagjældende, som kunde tjene til Oplysning om Forbrydelsen", (lovudkastets §§ 112 og 113).

Om førstnævnte form for ransagning siges det, at denne selvfølgelig må kunne finde sted mod enhver, den sigtede eller tredjemand, og at det heller ikke kan gøre nogen forskel om forbrydelsen er større eller mindre, når det drejer sig om at efterkomme en iøvrigt hjemlet udleveringspligt. Udleveringspligten må endvidere med enkelte undtagelser kunne udstrække sig til alle ting, der kan

tjene som bevis.

Med hensyn til den anden kategori af ransagning siges det, at "denne Forholdsregel baade i sig selv er højst trykkende og derhos ordentligvis maa kaste Mistanke paa den, mod hvem den iværksættes, for Skyld eller Medskyld i Forbrydelsen", hvorfor den må være knyttet til særegne betingelser. Udgangspunktet bør således være, at forholdsreglen kun kan iværksættes mod mistænkte, og at den bør begrænses i henseende til sin genstand. Endelig findes "der Grund til at indskrænke Anvendelsen af denne Forholdsregel, der hører til de mest trykkende, som Straffeprocessen **kjender**, saaledes at den ikke kan finde Anvendelse ved en hvilken-somhelst, nok saa ubetydelig Lovovertrædelse".

De omtalte bestemmelser har følgende ordlyd:

"§ 112.

Ransagning af Hus, Person og Papirer for at søge efter Spor af Forbrydelsen eller Ting, der kunne antages at være tagne eller frembragte ved Forbrydelsen eller at have været brugte eller bestemte til dens Udførelse, eller som iøvrigt kunne give umiddelbar Oplysning om Gjerningen eller den Sigtedes Forhold til denne, kan finde Sted hos den, der er mistænkt for en Forbrydelse, som det ifølge Lovens almindelige Regel tilkommer Statsanklageren at forfølge, naar Omstændighederne give Grund til at antage, at Ransagningen ikke vil være frugtesløs. I Klasse med de ovenfor nævnte Ting stilles saadanne Ting, som ere undergivne **Konfiskation**.

Er der Mistanke om, at en blandt flere Personer er den Skyldige, men der Mangler Grund til at mistænke nogen Enkelt af disse fremfor de Andre, kan saadan Ransagning ske hos alle de Paagjældende.

§ 113.

Hos Personer, der ikke er mistænkte, kan Ransagning af Hus med det i § 112 angivne Formaal og iøvrigt med de i den nævnte Paragraf angivne Begrænsninger finde Sted:

- 1) naar Forbrydelsen er begaaet i Huset, eller den Mistænkte er paagreben i Huset eller har betraadt det, medens han forfulgtes paa friske Spor;
- 2) naar der ifølge Husets Bestemmelse tilstedes Enhver Adgang til samme;

3) naar Ransagningen omfatter en Samling af Huse, som udgjør en By eller et større afgrænset Del af en By eller et Sogn.

§ 114.

Ransagning i det Øjemed at eftersøge bestemte Spor af Forbrydelsen eller bestemte Ting, der kunne tjene til Bevis, kan i Anledning af en hvilkensomhelst Forbrydelse foretages saavel hos den Mistænkte som hos Andre, naar der er paaviselig Grund til at antage, at det Eftersøgte findes hos ham, men han forgjæves har været opfordret til at paavise eller udlevere det, i paaatrængende Tilfælde ogsaa uden saadan forudgaaende Opfordring.

Er der paaviselig Grund til at antage, at en blandt flere Personer har det Eftersøgte i sin Besiddelse, men Formodningen ikke er særlig rettet mod nogen Enkelt, kan Ransagningen under Iagttagelse af foranstaaende Regel foretages hos alle de Paagjældende.

Fra ovennævnte Bestemmelser ere undtagne skriftlige Meddelelser mellem den Sigtede og de i §§ 130 og 131 Nr. 2 nævnte Personer, naar der ikke er grundet Mistanke om Meddelelsetilfælde, og Meddelelserne ikke ere i Andres Værge."

I bemærkningerne til § 113 er det fremhævet, at en undtagelse fra reglen i § 112 om, at ransagning kun kan finde sted hos den mistænkte, "maa efter Forholdets Natur forudsætte to Betingelser, dels at Omstændighederne udelukke, at Mistanken derved kastes paa den, hos hvem den foretages, dels at Forholdene medføre en faktisk Begrænsning for Besigtigelsens Udstrækning, der væsentligt formindsker Indgrebet i Privatlivets Fred". Disse betingelser anses ifølge bemærkningerne for opfyldt ved ransagning af lokaliteter, som nævnt i nr. 1 og 2. Efter bemærkningerne er det mere tvivlsomt, "om der fremdeles bør gjøres en Undtagelse, naar Husransagningen er en saakaldt almindelig, en saadan, som foretages i en større Kreds af Huse, der udgjøre en stedlig Enhed. Vistnok vil der ved en saadan ordenligvis ikke kastes Mistanke paa nogen Enkelt; men paa den anden Side rammer Indgrebet i det private Livs Fred mange Flere, og det er derhos vanskeligt at undgaa den Misbrug, at den almindelige Ransagning, der kun kan være begrundet, naar den Formodning, der ligger til Grund for den, fra første Færd er og maa være rettet paa den hele

kreds af Huse, uden at knytte sig til nogen enkelt, benyttes til at dække en speciel Ransagning, der mangler Hjemmel i Loven". Videre anføres det: "Det kan imidlertid til Forsvar for den gjøres gjældende, at en almindelig Ransagning efter sin Beskaffenhed og med Hensyn til det Apparat, den udkræver for at lykkes, ... kun sjælden vil finde Anvendelse og ordentligvis kun i saadanne ejendommelige Tilfælde, hvor enhver af de Paagjældende i sin egen Interesse maa ønske den, og at det, naar den foretages, regelmæssig vil forbyde sig af sig selv, at den gaar saaledes i Enkeltheder som den specielle Ransagning, samt at det ovenberørte Misbrug af denne Grund og i Betragtning af de almindelige Betingelser for denne Slags Ransagning neppe vil være særdeles vanskelig at ramme."

§ 114 finder, jf. sidste punktum, ikke anvendelse på skriftlige meddelelser mellem den sigtede og de i §§ 130 og 131, nr. 2, nævnte personer (d.v.s. præster, forsvarere, jordemødre m.fl., embedsmænd og andre pålagt tavshedspligt samt sigtedes ægtefælle, forældre og børn), når der ikke er grundet mistanke om meddelagtighed, og meddelelserne ikke er i andres værge.

Efter lovforslagets § 115 skal ransagning ordentligvis kun kunne finde sted ifølge retskendelse, medmindre pågældende udtrykkeligt frafalder krav herpå.

Undtagelsesvis kan ransagning dog uden forudgående retskendelse foretages af politiet, jf. § 117:

"1) naar en Person eftersættes eller paagribes, som er truffen i Udførelsen af en Forbrydelse eller paa friske Spor, og Omstændighederne ikke tilstede at afvente en Retskjendelse,

2) samt ellers, naar Ransagningen har Hjemmel i § 114, og der er Fare for, at Øjemedet med Ransagningen kunde forspildes, hvis Retskjendelse forinden skulde erhverves.

Af Papirer kan dog ikke **Ransagning** finde Sted uden Retskjendelse, men kun en foreløbig Beslaglæggelse.

Har Ransagning eller foreløbig Beslaglæggelse fundet Sted i Medfør af denne Paragraf hos en Mistænkt, imod

hvem Forfølgning ikke tidligere var begyndt, skal Sagens Behandling ved Retten foranlediges inden 24 timer."

Vedrørende denne kompetencefordeling henvises i bemærkningerne til "forholdets Natur" og grundloven.

I §§ 118 og 119 findes bestemmelser om vidner og skånsomhed m.v., som i det væsentlige er identiske med gældende ret.

§ 148 i lovudkastet vedrører besigtigelse og er indeholdt i afsnittets kapitel III "Om Besigtigelser, Syn og Skøn". Bestemmelsen er stort set identisk med den gældende regel i retsplejelovens § 822.

2. Proceskommission.

Den 2. proceskommissions udkast til lov om strafferetsplejen findes i Rigsdagstidende 1901-1902, tillæg A, sp. 2381 ff. Fremlæggelsen, 1. behandling og udvalgsbetænkning er gengivet i henholdsvis Forhandlingerne, sp. 784 og 1497, og tillæg B, sp. 2331 og 2363.

Andet afsnit i dette lovudkast vedrører "Midler til Sagens Oplysning m.m." og indeholder i kapitel XII regler om "Besigtigelse, Syn og Skøn" (§ 115) og i kapitel XIV regler om "Ransagning" (§§ 142-148).

Reglerne om ransagning er i det væsentlige identiske med de i dag gældende regler i retsplejeloven.

De indledende bestemmelser, som var indeholdt i den 1. proceskommissions lovudkast, er udeladt.

Generelt siges det i bemærkningerne om de foreslåede regler, "at de vel i Formen afvige en Del fra de tilsvarende Bestemmelser i det tidligere Forslags 2det Afsnit 1ste Kapitel, men at de i Realiteten væsentligt bæres af de samme Betragtninger som dette, og det endog i saa høj Grad, at det ved nærmere Betragtning vil findes, at næsten hver

eneste Regel ... har sit bestemte Forebillede i det tidligere Forslag".

Ifølge bemærkningerne har man med de foreslåede ændringer ønsket større overskuelighed og større simpelhed i udtryksmåden. Man erindrer i denne forbindelse, "at der er Tale om straffeprocessuelle Magtmidler, om hvilke der bliver Spørgsmaal paa et Tidspunkt, hvor man i Reglen endnu befinder sig paa Formodningens Stadium og derfor ofte maa handle efter mere eller mindre usikkert Skøn, og om hvilke der derhos som oftest maa tages Beslutning uden lang forudgaaende Overvejelse og Undersøgelse. Som Følge heraf bør disse Regler gives med saa brede Linier, at de kunne indeholde en virkelig Vejledning for det hurtige praktiske Skøn, og i Forbindelse dermed kunne sætte virkelige og ikke blot nominelle Skranker for mulige Tilbøjeligheder til Misbrug, Hensynsløshed eller Overdrivelser".

I bemærkningerne til lovudkastets §§ 142 og 143 (svarende til de gældende bestemmelser i §§ 794 og 795) er det anført, at sondringen i det 1. proceskommissionsudkast mellem de tilfælde, hvor ransagning går ud på at søge efter spor og bevismidler overhovedet, og dem, hvor der skal søges efter bestemte spor eller bevismidler, er opgivet, da den forekommer for utydelig og uegnet som hovedsondring.

Man har i stedet valgt at bygge hovedsondringen med hensyn til ransagningsadgangen på, om ransagningen rettes mod en bestemt mistænkt eller ej, og i sidste fald udelukket ransagning, hvor det drejer sig om politisager. Om baggrunden for at undtage politisager anføres det generelt, at § 114 i den 1. proceskommissions lovforslag forekommer at give en alt for omfattende adgang til ransagning hos ikke-sigtede, idet begrænsningen "bestemte spor" ikke i sig selv utvetydigt afgrænser området. Der henvises i denne forbindelse til den situation, hvor der er visse grunde til at antage, at der hos en ikke-sigtet vil kunne findes spor, samt at der endvidere på forhånd er nogen grund til at vente, at disse spor netop vil være af en bestemt art (f.eks. blodpletter, en tings anbringelse på et bestemt

sted etc.), skønt det på den anden side ikke er usandsynligt, at sporene også kunne være af en ganske anden art.

Vedrørende kriteriet "paaviselig Grund" i lovudkastets § 142, 2. pkt. (nugældende § 794, 2. pkt.) anføres, at det vil sige, "at der maa kunne anføres bestemte objektive grunde, der gør det antageligt, at det man vil søge efter, **forefindes**".

Det anføres videre i denne sammenhæng: "Det følger af sig selv, at heller ikke i andre Sager bør en Ransagning foretages hos (en) sigtet, naar det paa Forhaand maa antages, at den ville være hensigtsløs, idet der slet ingen Rimelighed er for, at der kan findes noget. Denne almindelige Begrænsning ligger i, at Ransagning kun hjemles som Middel til opnaaelse af det Øjemed, som §§ 142 og 143 angive. Men for Politisagers Vedkommende kræves yderligere, at der kan paavises bestemte Omstændigheder, som gøre det antageligt, at der vil være noget at finde."

Vedrørende lovforslagets § 143 (nu retsplejelovens § 795) er det i bemærkningerne fremhævet, at ransagning hos ikke-sigtede er ubetinget udelukket i politisager - bortset fra de i § 144 (nuværende § 796) nævnte ganske særlige tilfælde.

I bemærkningerne til § 144 (nuværende § 796) er det fremhævet, at den her omtalte ransagningsadgang "paa den ene Side (er) af væsentlig praktiske Betydning, medens den paa den anden Side næppe vil føles som noget særligt håardt eller urimeligt Indgreb, men meget mere som noget selvfølgelig". Ifølge bemærkningerne kan "Som Steder, der i nærværende Udkasts Forstand maa betragtes som "tilgængelige for alle og enhver", (kan) **nævnes Teatre, Ventesale, Jærnbanevagnar, offentlige Beværtninger, Caféer, Restavrationer, Badeanstaltninger o.lign., derimod ikke Butikker, Kontorlokaler, Fabrikker og lignende Steder, hvis Hovedbestemmelse ikke er at tjene Publikum i Almindelighed som egentlige Opholdssteder**".

1916-retsplejeloven.

Bestemmelserne i den 2. proceskommissions lovudkast findes i 1916-retsplejelovens Fjerde bog om strafferetsplejen, Andet afsnit, om "Midler til Sagens oplysning m.m.", Kapitel 67, Besigtelse, (§ 742), og Kapitel 69, Ransagning, (§§ 755-761).

Bestemmelserne er som ovenfor nævnt i det væsentlige identiske med de gældende regler.

Fremlæggelsen og 1.-3. behandling findes i Rigsdagstidende 1915-16, Forhandlingerne, sp. 1630, 1923, 3318 og 3356. Udvalgsbetænkningen er optrykt i tillæg B, sp. 739, og teksten i henholdsvis tillæg A, sp. 2641, og tillæg C, sp. 265 og 2083.

Landstingsforhandlingerne findes samme sted sp. 655, 1160 og 1233 og udvalgsbetænkning, tillæg B, sp. 2033.

Den nugældende bestemmelse i § 797, stk. 2, nr. 2, samt stk. 2 i § 799, er indsat ved en ændring af retsplejeloven i 1939 (lov nr. 196 af 15. maj 1939).

1.4. De gældende regler om ransagning.

Bestemmelserne om politiets ransagning for at søge efter spor af en forbrydelse eller efter ting, der kan beslaglægges, findes i retsplejelovens kapitel 73 (S 794 - S 800), mens reglerne om ransagning med henblik på at søge efter personer, der skal anholdes eller fængsles, findes i retsplejelovens § 759 og § 761.

Med hensyn til den nærmere beskrivelse og afgrænsning af begrebet ransagning henvises til kapitel 2.

Ransagning efter § 794 og § 795 omfatter bolig, rum, gemmer og person, mens ransagning for at søge efter personer, der skal anholdes eller fængsles, omfatter hus.

Reglerne om ransagning af personer er behandlet i strafferechtsplejeudvalgets betænkning nr. 1104/1987 om legemsindgreb under efterforskning, og der henvises herom til betænkningens beskrivelse af gældende ret, side 15 f. Ifølge betænkningen og det lovforslag, som er fremsat på grundlag af betænkningen, foreslås retsplejelovens § 794 og § 795 ændret, således at ransagning af person udgår af disse bestemmelser og i stedet reguleres i et særligt kapitel om legems **indgreb**.

Ifølge retsplejelovens § 794 kan ransagning af en sigtets bolig, hus eller gemmer ske for at finde spor af en forbrydelse eller genstande, der skal konfiskeres eller tilbageleveres til rette ejermand.

De materielle betingelser for at foretage ransagning er, at sigtelsen angår en forbrydelse, som det tilkommer statsadvokaten at forfølge, eller at der foreligger påviselig grund til at antage, at spor af forbrydelsen eller bestemte ting, som kan beslaglægges, kan findes dér. I statsadvokatsager stilles der altså ikke noget (udtrykkeligt) krav om, at der er særlig grund til at antage, at spor eller ting, der kan beslaglægges, vil kunne findes ved ransagningen.

Kompetencen til at træffe beslutning om ransagning hos en sigtet er som udgangspunkt, jf. retsplejelovens § 797, stk. 1, hos retten. Retskendelse er dog ikke nødvendig, hvis der meddeles udtrykkeligt samtykke til ransagningen. Samtykket til ransagning skal være skriftligt, jf. rigsadvokatens meddelelse nr. 12/1959 og cirkulæreskrivelse af 7. januar 1970, gengivet som bilag 4 og 5. Endvidere er rettens forudgående kendelse unødvendig i visse tilfælde, hvor øjemedet med ransagningen ville forspildes ved at afvente retskendelse ("periculum in mora"). Der stilles dog i så fald yderligere betingelser med hensyn til den påsigtede kriminalitets art og chancen for at finde spor af forbrydelsen eller andet af betydning ved ransagningen.

Er der uden retskendelse ransaget hos en mistænkt, mod hvem forfølgning ikke tidligere var begyndt, skal ransagningsberetning indgives til retten inden 24 timer, jf. S 797, stk. 3. Retten skal imidlertid ikke afsige kendelse eller træffe nogen beslutning efter modtagelsen af en sådan beretning. Retten skal derimod afkræve politiet en redegørelse, hvis den bliver opmærksom på, at politiet ikke har indgivet nogen beretning, eller beretning indkommer for sent. Også andre eventuelle fejl fra politiets side skal retten påtale, jf. Gomard, Studier i den danske straffeprocess, 1976, side 267.

Ransagning af en ikke-sigtets bolig, rum eller gemmer med henblik på at finde spor af en forbrydelse eller genstande, der kan beslaglægges, kan efter retsplejelovens S 795 kun ske i statsadvokatsager. Derudover stilles der krav om enten, at forbrydelsen er begået, eller sigtede pågrebet på stedet, eller har været der under forfølgelsen på fersk gerning eller friske spor, eller at der i øvrigt foreligger påviselig grund til at antage, at der dér kan findes spor eller ting, der kan beslaglægges.

Kompetencen til at træffe bestemmelse om ransagning hos en ikke-sigtet, tilkommer - ligesom ved ransagning hos sigtede - som hovedregel retten, jf. S 797, stk. 1. Rettens kendelse er dog, jf. § 797, stk. 2, nr. 2, unødvendig i visse tilfælde af "periculum in mora".

Ransagning med henblik på at søge efter spor hos personer, der ikke eller kun undtagelsesvis kan pålægges at afgive vidneforklaring, jf. retsplejelovens §§ 169-172, og som ikke kan pålægges editionspligt, jf. S 827, stk. 1, har givet anledning til flere tvister.

I forhold til journalister har Højesteret i U 1980.907 H udtalt, at der, hvis formålet kræver det, kan ske beslaglæggelse af dokumenter hos personer, der er omfattet af vidnefritagelsesreglen i § 172. Højesterets flertal fandt dog ikke, at der i det foreliggende tilfælde havde været tilstrækkeligt grundlag til at foretage ransagning og be-

slaglægelse.

I 1984 afsagde Højesteret to kendelser vedrørende ransagning og beslaglægelse hos forsvarere.

I U 1984.292 H udtaltes det, at ransagning og beslaglægelse kan foretages hos en forsvarer, uanset at retten hverken kunne pålægge ham at afgive vidneforklaring under straffesagen, jf. retsplejelovens § 170, stk. 2, eller pålægge editionspligt efter § 785, stk. 1 (nu § 827, stk. 1). Ransagning og beslaglægelse hos en forsvarer må imidlertid anses som et væsentligt indgreb, der kun undtagelsesvis bør anvendes. Et flertal fandt ikke, at der i sagen var oplyst sådanne ganske særlige omstændigheder, som kunne begrunde den skete ransagning med henblik på beslaglægelse af dokumenter, som forsvareren havde i sin besiddelse til varetagelsen af sit hverv. Ransagningen og beslaglægelsen blev ophævet.

I U 1984.762 H fandtes en foretaget ransagning og beslaglægelse hos en forsvarer og dennes medarbejder at have været tilstrækkeligt begrundet i sagens omstændigheder.

Også i forhold til revisorer, der har tavshedspligt, og om hvilke retten kan bestemme, at de ikke skal afgive vidneforklaring, jf. § 170, stk. 3, antages det i retspraksis, at ransagning (og beslaglægelse) kun kan anvendes, hvis der er særlige omstændigheder, der kan begrunde disse efterforskningskridt, jf. U 1985.711 0.

Ransagning med henblik på at finde en mistænkt, der skal anholdes, er reguleret ved retsplejelovens § 759 som ændret ved lov nr. 243 af 8. juni 1978. Reglen sonderer ikke mellem ransagning af sigtedes og en ikke-sigtets hus. Ifølge betænkning nr. 728/1974 om anholdelse og varetægt, side 63, havde sonderingen i praksis givet anledning til mange vanskeligheder. Ved ændringen af bestemmelsen bortfaldt endvidere den hidtidige udtrykkelige hjemmel til at foretage ransagning af et afgrænset boligområde, såkaldt "razzia", for at søge efter personer, der skal anholdes.

Ransagning kan foretages, når der er grund til at antage, at den mistænkte opholder sig i det pågældende hus, og ransagningen i det foreliggende tilfælde ikke står i misforhold til sagens betydning. Kravet om "forholdsmæssighed" tilsigter at hindre ransagning i sager af underordnet betydning.

Bestemmelsen om ransagning træffes efter § 759, stk. 2, af retten ved kendelse. Ransagning kan dog besluttes af politiet, hvis der foreligger udtrykkeligt samtykke fra den, der har rådighed over huset, hvis ransagning foretages i forbindelse med forfølgelse i umiddelbar tilknytning til et strafbart forhold eller i tilfælde af "periculum in mora". Når beslutningen om ransagning er truffet af politiet, skal der inden 24 timer indgives beretning om ransagningen til retten, jf. henvisningen i § 759, stk. 3, til § 797, stk. 3.

Der kan under samme betingelser som i § 759 foretages ransagning for at pågribe en person med henblik på fuldbyrdelse af en straffedom eller forvandlingsstraffen for en bøde, jf. § 761.

Der findes ikke i retsplejeloven herudover regler om ransagning i forbindelse med fuldbyrdelse af straffedomme. I U 1968.357 0 blev en af politiet fremsat begæring om tilladelse til ransagning efter og beslaglæggelse af et førerbevis, tilhørende en person, der var frakendt retten til at føre motordrevet køretøj, ikke taget til følge, idet der hverken i retsplejeloven eller færdselsloven fandtes hjemmel til ransagning og beslaglæggelse med dette formål.

§ 796 indeholder regler om ransagning af hus eller rum, der er tilgængelige for alle og enhver, eller som står under politiets særlige tilsyn.

Ransagning af en samling af huse, som udgør en by eller en større afgrænset del af en by eller et sogn, såkaldt "raz-

zia", kan efter retsplejelovens § 795, stk. 1, finde sted i statsadvokatsager. En sådan systematisk undersøgelse af et område kan ske, selv om ingen bestemte spor peger mod den enkelte bolig inden for området. Kompetencen til at træffe bestemmelse om "razzia" tilkommer retten, medmindre der meddeles samtykke. Der er ikke adgang til at foretage "razzia" uden forudgående retskendelse i tilfælde af "periculum in mora".

I en række særlove, hvor strafferammen er højere end bøde og hæfte, f.eks. lov om euforiserende stoffer, jf. lovbekendtgørelse nr. 391 af 21. juli 1969 med senere ændringer, og kildeskatteloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 892 af 22. december 1987, er det bestemt, at overtrædelser behandles efter reglerne om politisager, men at ransagning (og andre straffeprocessuelle tvangsindgreb) kan foretages efter reglerne om statsadvokatsager.

Fremgangsmåden ved ransagning er beskrevet, i retsplejelovens §§ 798-800, hvortil der henvises.

For Københavns politi er der ved politidirektørens A - meddelelse III, nr. 5 af 13. november 1978, gengivet nedenfor som bilag 6, fastsat administrative regler om ransagning af bolig, rum og gemmer. Det er i meddelelsen bestemt, at der ved ransagning af husrum, hvor beboeren eller en repræsentant for denne ikke træffes på stedet, skal efterlades en skriftlig meddelelse om anledningen til politiets tilstedeværelse.

Afkald på vidner eller på tilstedeværelse under ransagningen skal efter rigsadvokatens meddelelse 12/1959 og cirkulæreskrivelse af 7. januar 1970 sikres ved den pågældendes **underskrift**.

I U 1962.788 0 blev det misbilliget, at der ved en ransagning ikke var givet oplysning om ransagningens formål, at sigtede eller en repræsentant for ham ikke var opfordret til at overvære ransagningen, og at der ikke var tilkaldt vidner eller oplyst, hvorfor der ikke var tilkaldt vidner.

De begåede fejl fandtes dog ikke at gøre ransagningen ugyldig.

Nærmere beskrivelse af reglerne om ransagning findes navnlig i følgende litteratur:

Hans Gammeltoft-Hansen, Straffeprocessuelle Tvangsindgreb, 1981, navnlig side 27-28, 45-48, 83-84, 134-138, 158-160, 181-184, 202 og 294-306, Mogens Kockvedgaard og Hans Gammeltoft-Hansen, Lærebog i Strafferetspleje, 1978, side 187-205, Bernhard Gomard, Studier i den danske Straffeprocess, 1976, side 264-268, Den kommenterede Retsplejelov, 3. udgave, 1982, bind III, side 87-88, 91, 125-128 og 148-156, og Stephan Hurwitz, Den danske Strafferetspleje, 3. udgave, 1959, side 514-520, samt 2. udgave, 1949, side 746-758.